

Til
Forsvarsdepartementet

Vår ref.: 18-53

Deres ref.: 2017/1962 – 5/FD V 3/PAF

Oslo, 31. januar 2018

Høringsvar: Forskrift om tros- og livssynstjeneste i Forsvaret

Innledning

Human-Etisk Forbund er et humanistisk livssynssamfunn med mer enn 89.000 medlemmer over livssynsmyndig alder (15 år). Vi jobber for en livssynsnøytral stat og et mangfoldig samfunn basert på respekt for menneskerettighetene.

Vi vil først berømme Forsvarsdepartementet (FOD) for å ta endringene i den norske befolkningens tilknytning til religion og livssyn på alvor. Det er også svært positivt å se FOD legge stor vekt på Grunnlovens § 16 om lik statlig støtte av tros- og livssynssamfunn.

Vårt primære ønske er livssynsnøytral førstelinjetjeneste i offentlige institusjoner som Forsvaret – og deretter bør det vurderes hvilke modeller som passer for andrelinje (livssynsspesifikke behov). Dimensjonering av livssynsbetjening bør tilrettelegges ut fra reell etterspørsel, ikke nominell tilhørighet. (Se f.eks. undersøkelsen fra Forsvarets Forskningsinstitutt¹.) Dette bør gjelde i institusjoner som Forsvaret (samt sykehus, fengsler o.l.). Vi har likevel valgt å være med på å prøve ut en mer mangfoldig førstelinjetjeneste gjennom samarbeid med Forsvaret om felthumanister, for soldatenes beste.

Overordnet om ny forskrift

Endringer i ordningene med institusjonsprester har vært etterlengtet i årtier, og Forsvaret har vært tidlig ute (i norsk sammenheng) med tilpassinger. Dette innebærer bl.a. at andre institusjoner (særlig Kriminalomsorgen og helse- og omsorgssektoren) antakelig vil se til Forsvarets løsninger. FOD må derfor være oppmerksom på at de ordningene som nå forskriftsfestes kan ha påvirkningseffekt også på institusjoner utenfor Forsvaret.

Departementets forslag til forskrift legger det formelle og organisatoriske til rette for et større tros- og livssynsmangfold i Forsvaret. Innføring av felles/generisk betegnelse på tjenesten og institusjonen (korpset) er et inkluderende og godt grep.

Terminologi for stillingsbetegnelser

Når det gjelder terminologi vektlegger FOD at institusjonen/korpsets navn skal være inkluderende, mens personellet skal ha en «trosspesifikk tilhørighet» og at det kan bygges

¹ <https://human.no/globalassets/dokumenter/2016-05-31-tro-og-livssyn-blant-vernepliktige.pdf>

nye titler på malen fra «feltprest». Departementet befester dette prinsippet i § 1 i forslaget til forskrift, og det har vår støtte.

OM FELTLIVSSYNSHUMANIST OG TILHØRIGHET

Vi vil likevel kommentere Feltprestkorpset (FPK) sin problematisering av den gjeldende tittelen *feltlivssynshumanist* i et vedlegg til høringen. FPK omtaler tittelen som «et uheldig begrep». Hovedinnvendingen fra FPK er at tittelen er språklig lang og komplisert, samt at forkortelsen *felthumanist* er problematisk fordi *feltprester/feltimamer/andre* kan regne seg som *religiøse humanister*. Videre angir FPK at *felthumanist* uttrykker et bestemt livssyn, men ikke funksjon, slik *feltprest* og *feltimam* gjør.

Dette er lite konsistent argumentasjon fra FPK og en underlig innvending, når FPKs egen konklusjon er at personellet nettopp bør betegnes «i samsvar med sin tros- og livssynsmessige tilhørighet». FPK foreslår på tross av dette *humanetisk livssynsveileder* som fremtidig tittel for personell sertifisert av Human-Etisk Forbund.

Slik vi ser det, angir også *feltprest* og *feltimam* en overordnet livssynstilhørighet (kristen/muslim). I en ny rolle som bygges opp i en institusjon der statskirkens feltprester har vært enerådende, vil *felthumanist* nettopp være en betegnelse som angir hva som er annerledes ved denne rollen. Bransjekjennetegnene på uniformen er dessuten også tros- eller livssynsidentifiserende (jf. § 4 i forslaget).

OM HUMANIST/HUMANETIKER

Human-Etisk Forbund bruker hovedsakelig *humanisme/humanist* i omtalen av seg selv, uten å kreve monopol på disse begrepene. Der det oppstår forveksling med andre humanister (f.eks. utdannede ved humanistiske fakulteter eller humanisme som generell holdning), presiserer vi gjerne med *livssynshumanisme/-humanist*. Slik har begrepene bl.a. blitt brukt i skolens religions- og livssynsundervisning siden 1990-tallet, og slik brukes de internasjonalt (*humanism/humanist*).

Human-etiker er et historisk valgt begrep, som viser til én del av det humanistiske livssynet, betoningen av etikkens selvstendighet, uavhengig av det religiøse. Livssynshumanisme rommer andre sider av et livssyn: menneskesyn, det eksistensielle og virkelighetsforståelsen. Den begrepsmessige utviklingen har gått i retning av (livssyns)humanisme, og det ville derfor være rart hvis Forsvaret ved etablering av et nytt tjenestetilbud nå skulle gått i en annen retning.

Bruken av *human-etisk* i tittelen vil gi en svakere tilhørighet og lavere gjenkjennelse blant personellet som skal betjenes. Begrepet tilsvarer motsatsen til *evangelisk-luthersk* eller *sunni/shia*, altså en snevrere betegnelse.

OM LIVSSYNSVEILEDER OG ANDRE TITLER

FPKs forslag til ny tittel løser heller ikke deres egen innvending om at gjeldende tittel er språklig lang og komplisert – *humanetisk livssynsveileder* er om mulig mer komplisert enn *feltlivssynshumanist*. Vi kunne likevel være med på en tittel som *humanistisk livssynsveileder* dersom de andre stillingene i korpset hadde tilsvarende titler (*kristen/luthersk livssynsveileder*, *muslimsk/sunni livssynsveileder*).

Det vil dessuten være svært uheldig hvis titlene ikke samsvarer, slik at noen stillinger heter noe med *livssynsveileder* og andre noe med *felt*. Hvis personellet i korpset får stillingstitler uten fellestrekk, vil det kunne oppleves lite likeverdig, mindre samlende og ikke minst mer forvirrende for mannskapet som skal forholde seg til det nye korpsets tilbud og ansatte.

Samtidig viser *livssynsveileder* til en liten del av arbeidet som gjøres i disse stillingene. Mye av jobben som *feltprest/-imam/-humanist* består av oppgaver som er langt mer enn livssynsveiledning, som f.eks. rådgivning for militære ledere og undervisning om etikk, holdninger, seksuell trakassering og ledelse, basert på forsvarets kjerneverdier (altså ikke livssynsbasert).

For noen kan *livssynsveileder* dessuten gi inntrykk av at det dreier seg om en man kan komme til hvis man er usikker på hvilket livssyn man har og trenger veiledning og hjelp til å velge livssyn. Uansett hvilken tittel velges, vil det ta tid å etablere en forståelse for innholdet i den nye tittelen.

Feltfilosof har vært foreslått som alternativ tittel til felthumanist, som særlig vektlegger samtaleaspektet og etikkkompetansen. Denne tittelen kan også være problematisk, fordi det ikke er gitt at alle filosofer er ikke-religiøse eller humanister. Denne tittelen kan også være mindre overførbar til fengsel og helsevesenet (*fengselsfilosof/sykehusfilosof*), da undervisningskompetanse i etikk ikke er noe krav for slike stillinger i de andre institusjonene.

DET BESTE KOMPROMISSET?

Vi er innforstått med at tittelen som brukes i dag, *felt(livssyns)humanist*, ikke er ideell. Den var det beste kompromisset som var mulig da stillingen ble lyst ut i 2016. Vi mener at den tittelen bør beholdes inntil vi sammen finner et klart bedre alternativ. Det vil være uheldig for en rolle som fremdeles er i en etableringsfase å endre til *livssynsveileder* nå og så endre nok en gang om et år eller to.

I tros- og livssynsfrihetens navn vil det dessuten være oppsiktsvekkende om det ikke tas stor grad av hensyn til sendeorganisasjonenes ønskede betegnelse på eget livssyn og rolle. Vi ser at øvrige titler enn *feltprest* klokkelig ikke skal fastsettes i forskriften, men merker oss at FOD omtaler *feltlivssynshumanist* som en «etablert betegnelse» i høringsnotatet.

OM LEDER- OG MELLOMLEDERTITLER

Også den nye tjenestens mellomledere må ha andre titler enn *sjefsprest* o.l. En mulighet er titler over malen *sjef tros- og livssynskorpset i Luftforsvaret (sjef TLK Luftforsvaret)* eller kortere *tros- og livssynssjef i Hæren*. Det samme vil kunne gjelde for dagens *feltprost*-tittel, som til nå har vært brukt om lederen for Feltprestkorpset i Forsvaret.

Sertifisering av og tilsyn med vernepliktige akademikere

Høringsforslaget presiserer at det for vernepliktig personell er tilstrekkelig med en avgrenset eller midlertidig sertifisering fra sin sendeorganisasjon. Vi forstår det samtidig slik at disse uansett vil stå under sendeorganisasjonens tilsyn på linje med fast ansatt personell, selv i de tilfellene der det ikke er etablert en formell samarbeidsavtale.

Felles fagområde

Begrepet *sjelesorg* er ikke drøftet i utredningen om terminologi, men må sies å ha en betydelig kristen/religiøs konnotasjon. Et tilsvarende begrep for ikke-religiøse vil kunne være *eksistensiell omsorg*. Vi ber departementet vurdere å inkludere dette aspektet ved å ta det inn på følgende måte i forskriftens opplisting av fagområder (i § 3): «sjelesorg og eksistensiell omsorg».

Vi vil også foreslå at «livssynsmessige» legges til i slutten av samme setning, slik at det lyder «gir råd i religiøse, livssynsmessige, etiske og moralske spørsmål».

Forholdet til ny tros- og livssynssamfunnslov

Forskriftens henvisning til «forstander» og «registrerte trossamfunn» må vurderes på nytt. Forstanderrollen ikke er videreført i Kulturdepartementets forslag til ny lov om tros- og livssynssamfunn. (Merk også at tjenestegjørende felthumanist ikke er registrert som forstander i HEF hos Fylkesmannen.)

Kulturdepartementet foreslår også at skillet mellom registrerte og uregistrerte trossamfunn oppheves. Disse forholdene bør forskriften ta høyde for.

Avslutning

Human-Etisk Forbund hilser velkommen en større likebehandling av tros- og livssynssamfunn innenfor Forsvarets rammer, og dermed også et mer mangfoldig tilbud til Forsvarets tjenestegjørende og ansatte.

Den nye forskriften vil legge til rette for utvidelse av tjenestetilbudet fra personell med en annen tilhørighet enn de rundt 55 feltprestene. Det er nødvendig, for én felthumanist kan vanskelig dekke hele landet og være sitt eget fagmiljø.

Vennlig hilsen

Kristin Mile
generalsekretær